

KONINKLIJK MUSEUM VOOR SCHONE KUNSTEN ANTWERPEN

JAN VAN RIET

CLOSING TIME

24.04 – 3.10.2010

JAN VANRIET

CLOSING TIME

24.04 – 3.10.2010

Met de steun van het Belgisch Voorzitterschap
van de Raad van de Europese Unie

CLOSING TIME is opgezet als laatste tentoonstelling voor de sluiting van het museum en het begin van ingrijpende restauratiewerken aan het gebouw. De kunstenaar Jan Vanriet (°Antwerpen 1948) kreeg *carte blanche* om een keuze van oude en moderne meesters uit de museumcollecties te maken. Daarmee geconfronteerd brengt Vanriet zijn eigen werk, even ruim aanwezig en vooral uit de periode 1990-2010. Dit grote en geschakeerde parcours zonder kunsthistorische of chronologische volgorde nodigt de bezoeker uit tot een nieuwe beeldreflectie en vertelt in vele facetten de complexiteit van het menselijk bestaan.

CLOSING TIME nodigt de bezoeker uit om de relatie, de verwantschap en de spanning tussen schilderijen te ondervragen. In elk van de twintig hoofdstukken van **CLOSING TIME** vormen één of enkele kunstwerken de kern waarrond een thema draait. De toeschouwer krijgt echter geen pasklare uitleg en kan dus zijn verbeelding laten spreken. Naast het ontdekken van verhalen en inhoudelijke betekenissen hebben esthetische elementen een belangrijk aandeel in het ontdekken van de samenhang per thema. Sommige titels van de zalen komen van schilderijenreeksen of poëziebundels van Jan Vanriet.

JAMES ENSOR, VERBAZING VAN HET MASKER WOUSE, 1889

JAN VANRIET, SIGNAAL, 2008

I DE SCHILDER, ZIJN VROUW

Eén van de eerste onderwerpen van een schilder is zichzelf en zijn geliefkoosd model of zijn vrouw. De Meester van Frankfurt schilderde in 1496 één van de eerste dubbelportretten in de Nederlanden. De haast humoristische atelierscène met naakt model van Tytgat en een laatste portret van de zieke Wouters staan tegenover de zelfportretten van Vanriet. Op *Simone, de jas van Kenzo* staat de vrouw in een modieuze jas op het voorplan, terwijl de schilder in silhouet zich afkeert.

II DE JACHT

Vijf mysterieuze meisjes op rolschaatsen in het bos, deftige burgerdames van Ensor en Vuillard, naakte vrouwen van Breitner en Modigliani: vrouwelijke personages overheersen hier het verhaal. Terwijl peinzende en vreemde mannen haast stiekem aanwezig zijn. Welke nieuwe, niet zo evidente betekenis geeft de olieverschets *De jacht* van Rubens aan de andere schilderijen? Op wie of wat wordt gejaagd? Wie achtervolgt wie? Wie laat de jacht toe?

III LACRIMA

De madonna's van Martini, Van Eyck en Massijs, de heiligen Barbara en Sebastiaan en de passie van Christus zijn de kern in dit verhaal: een leven van pijn en angst. Ook *Madonna, gesloten deuren* van Vanriet, zijn grote doek *Lacrima* vol doornen en tranen en *Zwarte ruimte* van Verheyen refereren aan pijnlijke situaties. In het schilderijtje van Fra Angelico treft men als het ware de miniatuur van *Pijn Boom* van Vanriet, die, toeval of niet, letterlijk verwijst naar het onderwerp van deze zaal.

IV LE ROUGE ET LE NOIR

Deze galerij omarmt de *Madonna* van Fouquet. Zoals zij de afbeelding is van Christus' moeder en tegelijkertijd het portret van Agnes Sorel, de maîtresse van de Franse koning Charles VII, zo ook zijn sommige vrouwenbeeltenissen hier dubbelzinnig. In *Twee lentes* van Van De Woestyne contrasteert de stadse, opgesmukte dame met de simpele, volkse vrouw ('de stadsmus en de veldmuis'). *Zeven smarten van Maria* door Van Orley en *Geboden volkeren* (12 stammen van Israël) van Vanriet dragen mythische en heilige cijfers en vertonen ook vormelijke overeenkomsten. Rood, blauw en zwart overheersen in deze zaal en de strakke compositie van Jos Leonard weerkaatst in constructies van Vanriet.

V PRELAAT

De prinsen in de rooms-katholieke en in de oosters-orthodoxe kerk voeren hier het hoge woord: de paus in de 16de eeuw en de metropoliet in de 20ste eeuw in Beiroet. Ook de vergezichten van Venetië en het Kiel bij Antwerpen verbinden het verre en het nabije. *Tijd* en *Kamp* van Vanriet refereren aan schilderijen van Ambrogio Lorenzetti (einde 14de eeuw) en Piero della Francesca (15de eeuw). Titiaan (1487-1576) sluit de Italiaanse rangen van de renaissance. Verder maken zwart en groen de toon uit bij Van Dongen, bij Cortier en in het grote *Libération* van Vanriet.

VI DIASPORA

Storm, oorlog, vluchtende mensen, onheil en verraad worden onder de noemer van diaspora verzameld. Zelfs de bloemen in *Marrano*, *perk* van Vanriet verwijzen naar dit onderwerp omdat ze geschilderd zijn naar de tuinen van het Alhambra in Granada, waar in 1492 één van de grootste mensvervolgingen begon: het verjagen en het verplicht kerstenen van de joden. De geheimzinnige *Trap* van Mellery zou naar een onderduikadres kunnen leiden en zelfs de *Gladiolen* van Vanriet en de *Seringen* van Brusselmans hebben niets lieflijks. Het sombere coloriet van deze zaal accentueert een aanwezige dreiging.

VII DE LAATSTE DAG

De laatste dag hangt hier tegenover *Adam en Eva uit het paradijs verjaagd* van Ensor, die door Alechinsky erg bewonderd wordt. De chaos van de laatste dag en de dag waarop Adam en Eva verjaagd worden uit het paradijs door een machtige lichtstraal. Misschien verwijzen *Verlangen 1* en *2* van Vanriet naar de bloemenweelde van de hof van Eden? Wordt dit paradijs verruild voor het *Dodeneiland* of de *Rots*, het *Stormwoud* of het bloedige *Silezië*? In elk geval krijgen we verder in deze zaal ook heel wat realistische landschappen te zien, die meer van mensenmaat getuigen.

VIII DE WANDELING

Als vervolg van de vorige zaal worden hier vele landschappen getoond. Ensor, Permeke, Wouters, Morris en quasi idyllische gezichten van Jan Vanriet wisselen elkaar af in de zee, het bos, de polders, het park, een zonsondergang, de bergen en zelfs in een weide met een lammetje. De bezoeker wandelt langs de fascinerende vergezichten van de Noordzee en langs dichte verticale netten van bomen. Dit alles krijgt zijn abstracte echo in *Witte lente* van Van Lint.

JAN VANRIET, SIMONE, DE JAS VAN KENZO, 1984

MEESTER VAN FRANKFURT, DE SCHILDER EN ZIJN VROUW, 1496

IX TRANSPORT

Transport bestaat uit twee reeksen van Vanriet waarvan de verschillende *Vrouwen in het woud*, de zes doeken van *Transport*, *Drie mannen* en *Drie nagels* het meest de aandacht trekken. Uitgaande van enkele fotodocumenten uit de Tweede Wereldoorlog en uit de Balkanoorlog betekent transport voor Vanriet meer dan alleen het verre verhaal van weggevoerde mensen: Vanriets eigen ouders ontmoetten elkaar in Mauthausen. Die herinneringen van zijn ouders ‘op transport’ tekenden Vanriets jeugd. De meskerven van Fontana, de kruisiging van Antonello da Messina, de vrouw in het witte hemd van De Smet vullen de gedachte van de tragedie aan. En de maskers van Ensors *Intrige* kijken cynisch toe op dit schouwtoneel.

X DOCTRINE

Aandachttrekkers hier zijn *Grote zon* van Piene en de drie *Toteninsel* van Vanriet. De cirkelvorm herhaalt zich in *Compositie* van Peeters en in *Lot en zijn dochters* van Patinir, maar ook thematisch zijn er verbanden. Vele schilderijen doen aan het einde van doctrinaire tijden denken. *De Krantenverkoper* van Rouault lijkt een mishandeld mens en *Portret van een oom* vertelt het verhaal van de accordeon spelende oom die kort na zijn terugkeer uit Dachau sterft van uitputting. Johannes werd naar Patmos verbannen en in de steengroeve moesten gevangenen werken (*Steinbruch* van Vanriet): alweer herinneringen aan de excessen van doctrinaire regimes. Toch eindigt deze zaal in sereniteit bij de heldere *Fregatten* van Vanriet, bij Nicholson en Schmalzigaug.

XI DICHTERDOOD

De stervende Majakovski, Remco Campert groet de dode Claus en het portret van Lorca zijn een ode van Vanriet aan drie dode dichters. Zij flankeren *Mijn zieke grootvader* van Evenepoel en *Scholier in de sneeuw* van Meunier. De vier vrouwen van De Braekeleer en de vrouw aan *Het venster* van Vanriet bevestigen de ietwat melancholische sfeer van het thema van Dichterdood. Ook *Vertrek*, *Een dader* en *Sneeuw* van Vanriet en het portret van *Henri Rochefort* door Van Beers geven door de sobere grijsstenen een ingetogen sfeer aan het thema.

XII MAIKÄFER, FLIEG!

De titel van deze zaal refereert aan een oud Duits kindliedje en leidt ons naar ‘stills’ uit een filmpje waarin een dochter van nazi Jozef Goebbels dit liedje zingt (*Meikever*, *vlieg 1, 2* en *3*). In vele werken hier voert Vanriet zangers, danseressen en acteurs op uit Duitse revues van de jaren 30. Onschuld en collaboratie (*Am Ufer* roept het beeld van Eva Braun op als Narcissus), feest (*De kring*) en ondergangsstemming (Willink), zij schijnen hier samen te lopen. Maskers (Ensor), worstelaars (Evenepoel), vallende engelen (Ensor), spektakels (*Het Wonder* van Vanriet), balzalen (Schmalzigaug), de met goud behangen vrouw van Faber, het schijnbaar naïeve meisje van Pascin, geflankeerd door Grosz’ *Schrijver Walter Mehring* (ook een slachtoffer van de nazi’s): het is een wervelwind van tegenstrijdige gebeurtenissen en dubbelzinnige figuren.

XIII DE VOORSTAD

In deze dubbelzaal krijgen we eerst een gedeelte gewijd aan de iconografie van het Sovjetsysteem: de arbeider, de partijgangers op de trappen (*Besluitvorming*), de jaknikkers op het partijcongres, de kruiser Aurora die met een kanonschot de Oktoberrevolutie inzette. De hommage aan de volkswrouw van Permeke in *Vissersvrouw* maakt de verbinding naar de voorstad. Vanriet brengt het Kiel (voorstad van Antwerpen) in beeld met evenzeer archetypische beelden: *Singel*, *Nova*, *Trap*, *groen* en *Kiel Silver-top* die scherp in contrast staan met het 16de-eeuwse beeld van het ongerepte Kiel door Grimmer. De arbeider en de voorstad, het geloof in de vooruitgang en de teloorgang van de arbeidersidealen.

XIV STIL LEVEN

Hier heeft Vanriet bloemen en stillevens bij elkaar gebracht. Van het memento mori van Gijsbrechts (*Vanitas*) langs de verfijnde composities met glazen, koekjes, kreeft en schelpen van Van Winghe en Beert naar *Aardbeien met champagne* van De Braekeleer. Het lijkt alsof de bezoeker een rustpauze gegund is. *Zetongen*, *Vijgen uit Caromb* en *Kersen* (alle drie van Vanriet) en *Stilleven met appelen* van De Vlaminck scherpen de papillen. De alledaagse huiselijke scènes met bloemen (Sluyters), *Lepel* en *Pen* van Vanriet worden niet opgeschrikt door *Stilleven met chinoiserieën* van Ensor.

XV HET LOT

Ook hier lijkt de sfeer opmerkelijk sereen. Straattaferelen uit de 16de eeuw sluiten naadloos aan bij *Vrouwen op het Rokin* van Breitner. De silhouetten herhalen zich in *Marrano*, *merk* en *Dienster* van Vanriet. Maar toch ... zijn *Zelfportret* van Vandercam, *Fatum* en *Besoin de rien* (met de verwijzing naar de Duitse oude satire van het narrenschip) van Vanriet zonder meer onschuldig? Zijn *Bezoek aan de hoeve* van Breughel en *Herbergtafereel* van Van Ostade zo simpel boers? En *Marrano*, *merk*, verwijzen deze getekende ruggen niet opnieuw naar de jodenvervolgning onder de Spaanse kroon?

XVI DE ZIENER

Het coloriet van deze zaal baadt in een gamma van blauw en zwart en onwezenlijke contrasten van licht en donker. Vanriet brengt het magische van zijn drie schilderijen met de *Villa Hügel* (voormalige woonst van de Krupp-familie in Essen) en de serie van vijf schilderijen over *De ziener* in verband met de mysterieuze *Parijse sfinx* van Stevens en het al even enigmatische *Zelfportret* van Spilliaert. Bemerkt ook de verwantschap tussen *Oude marxist* van Vanriet en *Ruzie in de galerij* van Bervoets: kleuren en woeste motieven vallen bij beide op.

AMÉDÉE CORTIER, *GROEN/ZWART*, 1970

JAN VANRIET, *LIBÉRATION*, 1994, TWEELUIK

XVII VERKOOLDE VAAS

In deze zaal, vooraleer de tentoonstelling op de bovenverdieping wordt voortgezet, trekken twee schilderijen met vazen van Vanriet de aandacht. In het eerste vertrek van deze afdeling vormen Uecker, Van Severen en *Nevel* van Vanriet een monochroom tussenspel, en dan gaan wij kijken naar een reeks portretten van *Jan zonder Vrees* tot en met de haast abstracte *Zieke Nietzsche* van Vanriet. Met *Homo ludens* brengt Vanriet een kleine ode aan Vaerten, ooit zijn academieleraar. En met *Wroeging*, *Laatste sneeuw* en *De rode jas* sluit Vanriet hier af met een haast symbolische en afstandelijke verwijzing naar de verwarde jaren 30. Het begin van de tentoonstelling met *Simone, de jas van Kenzo* is ook niet ver meer ...

XVIII DE VLUCHT

In deze zaal keren de demonen van Vanriet terug: de zes portretten van gedepoteerde mensen naar foto's uit een recente documentaire publicatie over de 18 000 slachtoffers, door de nazi's vanuit Mechelen naar Duitsland op transport gezet. Ook de Bijbel spreekt over de vluchtende en achtervolgde figuren: *Abel* (Vanriet), slachtoffer van zijn broer Kaïn; het gezin van Maria en Jozef in *De vlucht naar Egypte* van Patinir, en *Jefta* (Vanriet) die werd verbannen en zich later zal wreken op zijn beulen. De Smet schilderde zijn versplinterde *Vrouw van Spakenburg* tijdens zijn verblijf als oorlogsvluchteling in Nederland. Onaantastbaar kijken de witgemarmerde mannen neer op het gebeuren ...

XIX PROPAGANDA

De twee grote zalen met de schilderijen van Rubens, Van Dyck en Jordaens zijn voor Vanriet een uitdaging om vier schilderijen van zijn hand in te voegen. *Brand, zwart* en *Marrano, spoor* hangen tussen de werken van Rubens, en *Optochten* gaan de confrontatie aan met Van Dyck en Jordaens. Vier grote werken met onheilspellende verhalen van godsdienstfanaten, fakkeloptochten die niets goeds voorspellen en reminiscenties aan de jodenvervolgving. De drie grote Antwerpse schilders zijn monumenten in de kunstgeschiedenis, maar ook kinderen van hun tijd. Zij waren de dienaren van de contrareformatie, die hard reageerde op de van Rome afgescheurde kerken met hun ketterse gedachtegoed.

XX EXIT

In de laatste zaal brengt Vanriet tekeningen, studies en een ontwerp voor zijn plafondschildering in de Bourlaschouwburg (met de befaamde *Zegewagen van Kallo*, een ontwerp van Rubens). Zijn liefde voor de klassieke lijn van David en Ingres brengt hij in beeld met schilderijen van deze meesters en met zijn eigen vroege (jaren 80) werken *Tatlin* en *Achilles en Patroclus*. Een reeks van foto's van Herman Selleslags sluit de tentoonstelling af.

JAN VANRIET, *GLADIOLEN*, 2000-04

JEAN BRUSSELMANS, *SERINGEN*, 1931

PRAKTISCH

24 april tot 3 oktober 2010
Leopold De Waelplaats
2000 Antwerpen
Dinsdag tot zaterdag: 10-17 uur
Zondag: 10-18 uur
Gesloten: maandag, 1 mei,
13 mei 2010 (Hemelvaart)

PRIJZEN

€ 6
€ 4: studenten, groepen, 60+,
Knack Club
€ 1: 19-25 jaar
€ 0: -19, Vrienden van het KMSKA,
voor iedereen elke laatste woensdag
van de maand en op Erfgoeddag
(25 april 2010)

BOEK

Closing Time. Jan Vanriet
Tweetalige uitgave NL/ENG, hardcover,
320 p., 290 afbn.
Auteurs: Eric Rinckhout en Maarten
Doorman
Foto's: Herman Selleslags
Uitgever: Ludion | € 34,90

RONDLEIDINGEN

Voor groepen
max 20 p., € 70 (€ 50 voor een klas)
1,5 uur
Voor blinden en slechtzienden
26 mei & 29 september 2010
om 10.30 & 15 uur, gratis
Voor individuele bezoekers
Instaprondeleidingen elke zondag
om 14.30 uur in juli en augustus,
€ 3,50 + toegang (Vrienden € 2,50)
Boekingen: T 03 242 04 16,
publiekswerking@kmska.be

KIJK- & DOEBOEKJE (6-12 JAAR)

Te downloaden op www.kmska.be
of mee te nemen op de tentoonstelling

ZOMERATELIERS

Voor kinderen van 5 tot 7 jaar
op 17 augustus van 10 tot 12 uur
of van 13 tot 15 uur, € 6
Voor kinderen van 8 tot 12 jaar
op 19 augustus van 10 tot 15 uur, € 12
Voor jongeren van 12 tot 15 jaar
op 14 juli of 18 augustus van 10
tot 15 uur, € 15
Op voorhand inschrijven is nood-
zakelijk: T 03 242 04 16,
publiekswerking@kmska.be

EXTRA

GRAUPNER LOUNGE | B'ROCK

Concertlounge in de Rubenszaal
met bezoek aan de tentoonstelling
29 april & 2 mei 2010 om 20 uur,
€ 25 | 20

RE-MASTERED

Toonmoment jongerenproject
i.s.m. De Veerman op 30 april
om 15 uur, gratis

MUZEN OP ZONDAG

Jean-Pierre Rondas interviewt
Jan Vanriet op 13 juni 2010.
€ 20 (ontbijt + muzen +
tentoonstelling)
€ 12 (muzen + tentoonstelling)
Boekingen: T 03 242 97 45,
leni.windey@kmska.be

DE GROET

Een presentatie van tekeningen
van Jan Vanriet in Museum
Plantin-Moretus/Prentenkabinet
26 juni tot 19 september 2010
Op vertoon van een ticket van
Closing Time betaal je slechts € 4
i.p.v. € 6 voor *De Groet*.
Op vertoon van een ticket van
De Groet betaal je slechts € 4
i.p.v. € 6 voor *Closing Time*.

MUSEUMNACHT

7 augustus 2010 van 19 tot 1 uur

CINEMA ZUID

4 filmavonden in september:
de keuze van Jan Vanriet

JONGBLOED!

Met Jongbloed! dompelen het KMSKA
en de kunst-educatieve organisatie
Piazza dell'Arte jongeren twee weken
lang onder in de wereld van oude en
moderne beeldende kunst.
Geïnspireerd door *Closing Time*
experimenteren ze met elektronische
muziek, fotografie, monumentale
kunst en grafische vormgeving.
Voor Jongbloed! van 2 tot 13 augustus
zoeken we enthousiaste jongeren
tussen 16 en 21 jaar.
Inschrijven vóór 13 mei
Info: www.kmska.be

COLOFON

Tekst: Leen de Jong
Vormgeving: Herman Houbrechts
en Tom Hautekiet
Maart 2010

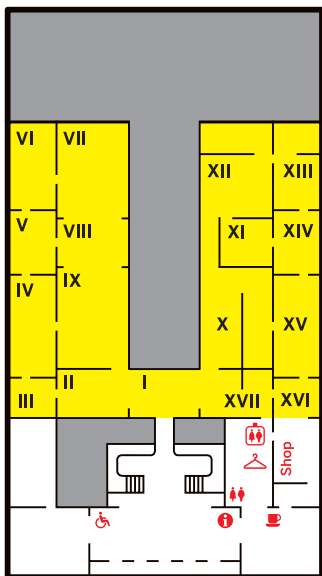
KONINKLIJK
MUSEUM
VOOR SCHONE
KUNSTEN
ANTWERPEN

LEOPOLD DE WAEPLAATS, B-2000 ANTWERPEN

T +32 (0)3 238 78 09 | F +32 (0)3 248 08 10

INFO@KMSKA.BE | WWW.KMSKA.BE

0

+1

